



Spatial Analysis of Livelihood Foundations of Mountainous Rural Settlements (Case Study: Dashtvil District)

Hamid Jalalian ^{1,*} and Sirous Hojjat Shamami ²

¹. Associate Professor, Department of Human Geography, University of Kharazmi, Tehran, Iran

². PhD student of Geography and Rural Planning, University of Kharazmi, Tehran, Iran

* Corresponding author, Email: hamidjalalian@khu.ac.ir

10 September 2020

23 February 2021

ABSTRACT

Introduction: Major changes in rural development thinking have occurred in the last half century and in developing countries, the approach of sustainable rural livelihood has been proposed in an effort to reduce rural poverty.

Objectives: The purpose of this study is to analyze the livelihood foundations of rural settlements with a spatial approach.

Methodology: This research is an applied study and its method is descriptive-analytical. Data collection was done by document and field studies (survey method based on questionnaire). The statistical population includes the villages of Dashtvil District, from which 12 villages have been selected based on spatial sampling. The sample size was determined by Cochran's formula and applying it to 133 households. One-sample t-test was used to compare differences and Friedman test was used to rank the indicators. Also, the TOPSIS model was used to analyze and rank the villages, and finally, the Kriging spatial analysis method has been used to show the spatial pattern of the foundations of livelihood. Finally, the Kriging spatial analysis method has been used to show the spatial pattern of the foundations of livelihood.

Result and Discussion: The results showed that the five dimensions of livelihood capital in general are in an unfavorable situation in the studied villages. Out of these five dimensions, the dimensions of natural capital and social capital are in good condition. The results of the ranking based on Friedman test showed that the dimension of livelihood capital is in the first place, and in the ranking of indicators, vegetation is in the first place. According to the results of TOPSIS model, Chelgasar village was ranked first. The results of Kriging spatial analysis indicate that there is a spatial difference in the villages of Dashtvil district, so that the villages located in the eastern space zone are in a good condition and the villages located in the western space zone are disadvantaged.

Conclusion: There is a lack of physical, human and financial capital in the livelihood of mountain villages located in Dashtvil district. In examining the causes of this shortcoming, we can point to reasons such as limited livelihood options, earning money and living through traditional methods (dependence on livestock, limited agriculture, single-product economy).

KEYWORDS: Village, Livelihood Capital, TOPSIS Model, Kriging Method

تحلیل فضایی بنیان‌های معیشتی سکونتگاه‌های روستایی کوهستانی (مورد مطالعه: دهستان دشتویل)

حمید جلالیان^{۱*} و سیروس حجت شمایی^۲

۱. دانشیار جغرافیا گروه جغرافیای انسانی، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران
۲. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران
* نویسنده مسئول، Email: hamidjalalian@khu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۲۰ شهریور ۱۳۹۹

تاریخ پذیرش: ۰۵ اسفند ۱۳۹۹

چکیده

مقدمه: تغییراتی عمده‌ای در تفکر توسعه روستایی در نیم قرن گذشته رخ داده و در کشورهای درحال توسعه رهیافت معیشت پایدار روستایی در تلاش برای کاهش فقر روستایی مطرح شده است.

هدف: هدف این پژوهش، تحلیل بنیان‌های معیشتی سکونتگاه‌های روستایی با رویکرد فضایی است.

روش‌شناسی: این پژوهش از نوع کاربردی و روش آن توصیفی-تحلیلی است. گردآوری اطلاعات با روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی (روش پیمایش مبتنی بر پرسشنامه) صورت گرفته است. جامعه آماری شامل روستاهای دهستان دشتویل است که از بین آن‌ها ۱۲ روستا بر اساس نمونه‌گیری مکانی انتخاب شده است. حجم نمونه با فرمول کوکران و اعمال روش تصحیح آن، تعداد ۱۳۳ خانوار تعیین شد. از آزمون تی تک نمونه‌ای برای مقایسه تفاوت‌ها و آزمون فریدمن برای رتبه‌بندی شاخص‌ها استفاده شد. همچنین از مدل تاپسیس برای تحلیل و رتبه‌بندی روستاها و در نهایت، از روش تحلیل فضایی کریجینگ برای نمایش الگوی فضایی بنیان‌های معیشتی استفاده شده است.

یافته‌ها: نتایج پژوهش نشان داد که پنج بُعد سرمایه‌های معیشتی مورد بررسی به طور کلی در روستاهای مورد مطالعه دارای وضعیت نامطلوب هستند. از میان این پنج بُعد، ابعاد سرمایه طبیعی و سرمایه اجتماعی در وضعیت مطلوبی هستند. نتایج حاصل از رتبه‌بندی براساس آزمون فریدمن نشان داد بُعد سرمایه معیشتی در جایگاه اول بوده و در رتبه‌بندی شاخص‌ها، پوشش گیاهی در رتبه اول قرار می‌گیرد. براساس نتایج مدل تاپسیس، روستای چلگاسر در رتبه نخست جای گرفت. نتایج حاصل از تحلیل فضایی کریجینگ حاکی از این است که اختلاف فضایی در روستاهای دهستان دشتویل وجود داشته به طوری که روستاهای واقع در پهنه فضایی شرق در وضعیت برخوردار و روستاهای واقع در پهنه فضایی غرب نابرخوردار (محروم) هستند.

نتیجه‌گیری: در بنیان معیشتی روستاهای کوهستانی واقع در دهستان دشتویل خلا سرمایه‌های فیزیکی، انسانی و مالی وجود دارد. در بررسی علل وجود این نقصان می‌توان به دلایلی همچون محدود بودن گزینه‌های معیشتی، کسب درآمد و گذران زندگی از طریق روش‌های سنتی (وابستگی به دام، کشاورزی محدود، اقتصاد تک‌محصولی) اشاره کرد.

کلیدواژه‌ها: روستا، سرمایه‌های معیشتی، مدل تاپسیس، روش کریجینگ

مقدمه

سکونتگاه‌های روستایی به صورت‌های گوناگون برپا شده، شکل می‌گیرند و از نظر مکانی به نحوی متنوع توزیع می‌شوند، عوامل جغرافیایی متعددی بر تشکیل سکونتگاه‌های روستایی و معیشت ساکنان تأثیر می‌گذارند. عوامل مؤثر بر شکل‌پذیری مکان سکونتگاه‌های روستایی و معیشت ساکنان محلی را عوامل طبیعی (اشکال ناهمواری، نحوه دسترسی به منابع و خدمات) و عوامل محیط فرهنگی و اجتماعی (دسترسی به امکانات آموزشی، درمانی و ارتباطی، عوامل جمعیتی و اقتصادی مانند درآمد، نرخ اشتغال، انواع مالکیت‌ها و غیره) تشکیل می‌دهند (سعیدی و حسینی، ۱۳۸۸: ۱۳۰). تفاوت در برخورداری و یا عدم برخورداری از امکانات، حتی در بین روستاها نیز دیده می‌شود. به طوری که از نظر ریخت‌شناسی روستایی، روستاهای مستقر در نواحی کوهستانی، با محدودیت‌های شدیدتری نسبت به روستاهای دشتی مواجه بوده و مشکلات معیشتی در این روستاها دارای ابعاد بیشتری است (مطیعی لنگرودی، ۱۳۸۴: ۲).

لازمه توسعه، توجه به روستاها به عنوان بخش پایه است، زیرا عمده جمعیت آسیب‌پذیر در مناطق و بافت‌های روستایی کشورهای در حال توسعه زندگی می‌کنند. تغییراتی عمده در تفکر روستایی در نیم قرن گذشته رخ داده و رهیافت معیشت‌پایدار روستایی به طور بالقوه در کشورهای در حال توسعه در تلاش برای کاهش فقر روستایی، مطرح شده‌است (نوروزی و حیاتی، ۱۳۹۴: ۱۲۸). در رویکرد معیشت پایدار شناخت وضعیت سرمایه‌های افراد فقیر، استراتژی‌هایی که برای امرار معاش در اختیار می‌گیرند، نتایجی که خواستار هستند و بستر آسیب‌پذیری که در آن فعالیت می‌کنند، اساسی است. سرمایه‌ها جزء اساسی از معیشت افراد به خصوص قشر فقیر هستند (جمعه‌پور و کیومرث، ۱۳۹۱: نوری‌پور و دهکردی، ۱۳۹۶). خانوارهای روستایی می‌توانند مجموعه‌ای از فعالیت‌های معیشتی نظیر تولید محصولات کشاورزی، کارگری، دامداری، و بنایی را به منظور ایجاد یا تکمیل نیازهای مربوط به درآمد و امرار معاش با یکدیگر ترکیب کنند (رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۹۳: ۶۴۴). از آنجا که زندگی خانوارهای روستایی با چالش‌های متعددی مانند نبود حداقل استانداردها برای زندگی، آماده نبودن بسترهای اقتصادی مناسب برای جذب سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها و سایر صنایع جانبی در کنار تولیدات کشاورزی، پایین بودن سطح سواد، تخریب منابع طبیعی و مسائل قومی قبیله‌ای و غیره، موجب تحت‌الشعاع قرار گرفتن تمام ابعاد زندگی آن‌ها خواهد شد. بنابراین، توجه به نیازهای روستاییان در مسائل اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و روانی از اهمیت بالایی برخوردار است و توجه به برقراری یک معیشت پایدار در سطح خانوارهای روستایی باید در اولویت قرار گیرد (هزارجریبی و صفری شالی، ۱۳۸۸: ۷).

روستاهای کوهستانی واقع در دهستان دشتویل به دلیل دوری از مرکز شهرستان (رودبار) و به طور کلی ضعف زیرساخت‌ها در وضعیت نابامان معیشتی قرار دارند و مساله حائز اهمیت این منطقه فقر و به دنبال آن، مهاجرت گسترده روستاییان، برای اشتغال در شهرها است. پژوهش حاضر بدنبال این است که بنیان‌های معیشتی در بین روستاهای کوهستانی این دهستان را مورد تحلیل و بررسی قرار دهد تا از این طریق شناخت جامعی از وضع موجود معیشت روستاییان منطقه به دست آید. این شناخت می‌تواند زمینه ساز اتخاذ راهکارهای عملی جهت حرکت در مسیر پایداری معیشت روستاییان باشد. پژوهش حاضر بدنبال پاسخگویی به این پرسش‌ها است: بنیان‌های معیشتی در روستاهای محدوده مورد مطالعه کدام‌اند و در چه سطحی قرار دارند؟ کدام‌یک از عوامل (شاخص‌ها) در پایداری معیشتی روستاهای مورد مطالعه سهم بیشتری دارند؟

در چند دهه گذشته، رویکردهای زیادی توسط محققان و مؤسسات مختلف (مانند برنامه توسعه سازمان ملل متحد^۱، سازمان غذا و کشاورزی سازمان ملل^۲ و سازمان توسعه بین‌المللی^۳) برای تحلیل پایداری معیشت مورد استفاده قرار گرفته است. در همه این مطالعات براساس رویکرد معیشت‌پایدار به بررسی معیشت خانوارها پرداخته‌اند. رویکرد معیشت پایدار به عنوان یکی از رویکردهای توسعه پایدار روستایی در اواخر دهه ۱۹۸۰ با هدف پیشرفت و فقرزدایی اجتماعات روستایی به وجود آمد (سجاسی قیداری و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۰۲). رویکرد معیشت پایدار، از بستر و نظریه وسیع توسعه روستایی برخاسته‌است. نظریه توسعه روستایی، خود پس از میانه قرن بیستم از سه بدنه فکری اصلی، یعنی مدل جمعیت و تکنولوژی، توسعه کشاورزی و نظریه‌های اقتصاد سیاسی عبور کرده است (Ellis, 2001). در مقوله معیشت پایدار، یکی از تعاریفی که فراوان به آن استناد می‌شود، متعلق به چمبرز و کانوی^۴ است که بیان می‌کنند: معیشت، از قابلیت‌ها، دارایی‌ها (انبار، منابع و حق دسترسی به منابع) و فعالیت‌های (مشاغل) لازم برای گذران معاش تشکیل شده است: معیشت هنگامی پایدار است که بتواند با فشار و شوک‌ها سازگار شود و بهبود یابد، قابلیت‌ها و دارایی‌های خود را حفظ یا تقویت کند، و فرصت‌های معیشت پایدار را برای نسل بعد نیز فراهم آورد. دیگر اینکه منابع خالصی را برای معیشت دیگران در سطوح محلی یا ملی در کوتاه‌مدت یا بلندمدت ایجاد کند (Chambers & Conway, 1992: 6).

¹ United Nations Development Programme (UNDP)

² Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO)

³ Department for International Development (DFID)

⁴ Chambers & Conway

اجزای اصلی چارچوب تجزیه و تحلیل معیشت جامعه، دارایی‌های سرمایه‌ای، آسیب‌پذیری‌ها و ساختارهای درحال تحول (سطوح مختلف سازمان‌های هر دو بخش خصوصی و دولتی) و فرآیندها (قوانین، سیاست‌ها، انگیزه‌ها) است که بر استراتژی‌های معیشتی که اتخاذ می‌کنند تأثیر می‌گذارد و آن را شکل می‌دهد (Fouracre, 2001). چارچوب معیشت پایدار بر این فرض بنا شده که مردم برای رسیدن به اهداف معیشتی خود نیازمند استفاده و بهره‌گیری از گروه وسیعی از دارایی‌ها هستند و هیچ نوع از دارایی‌ها به تنهایی برای رسیدن به همه خواسته‌های مردم کفایت نمی‌کند. اگرچه مردم فقیر دسترسی محدودی به دارایی‌ها دارند، لیکن آن‌ها به دنبال راه و روش‌هایی هستند که بتوانند این دارایی‌های محدود را با هم ترکیب کنند و به صورت مبتکرانه‌ای زندگی خود را ادامه دهند. دارایی‌های معیشت پایدار به روش‌های گوناگون از سوی نویسندگان مختلف طبقه بندی شده‌است، اما دسته‌بندی اصلی آن‌ها شامل سرمایه‌های انسانی، اجتماعی، طبیعی، فیزیکی، مالی و سیاسی است (صرافی و شمسانی، ۱۳۹۳). اهداف معیشت پایدار عبارتند از: کاهش فقر، حمایت اجتماعی، مقابله با طرد اجتماعی، ارتقاء حقوق بشر و حتی محافظت از منابع طبیعی است که بنیان معیشت بسیاری از مردم در کشورهای جنوب را تشکیل می‌دهد. معیشت به معنی زندگی و زنده بودن^۱، توانایی‌ها^۲، دارایی‌ها و فعالیت‌هایی^۳ است که برای زندگی و زنده بودن مورد نیاز است (مطیعی و همکاران، ۱۳۹۰: ۶۳). در راستای تحلیل بنیان‌های معیشتی پژوهش‌های زیادی انجام شده‌است که به تعدادی از آن‌ها در ادامه اشاره می‌شود:

حیدری ساربان و عبدپور (۱۳۹۸)، در پژوهشی به عوامل بهبود معیشت پایدار روستایی از دیدگاه ساکنان محلی در شهرستان اردبیل پرداختند. نتایج نشان داد مهمترین عوامل بهبود معیشت پایدار از دیدگاه روستاییان در منطقه مورد مطالعه شامل چهار مؤلفه (کارآفرینی و تقویت زیرساخت اقتصادی، حمایت از طرف عرضه و اقدام مداخله‌ای دولت، تقویت سرمایه اجتماعی و توانمندسازی اجتماعی و مدیریت زیست محیطی و تقویت زیرساخت فیزیکی) است که مقدار واریانس و واریانس تجمعی تبیین شده توسط این چهار عامل ۶۰/۶۶ است. اسحاقی میلوسی و محمودی (۱۳۹۷) به ارزیابی و اولویت‌بندی معیارها و شاخص‌های معیشت پایدار روستایی ایران با استفاده از روش دلفی پرداختند. یافته‌های پژوهش آن‌ها نشان داد گروه معیار اقتصادی با دارا بودن بالاترین ضریب اهمیت (۰/۳۳۸) مهمترین گروه معیار شناسایی شده است. دو معیار درآمد و هزینه و منابع آبی با ضرایب اهمیت نرمال شده ۰/۷۲ و ۰/۷۰ نسبت به سایر معیارها دارای اولویت و پس از آن معیار اشتغال و بهداشت و سلامت جامعه در رتبه‌های بعدی قرار دارند. در بین شاخص‌های معیشت پایدار، شاخص درآمد خانوار با ضریب اهمیت نرمال شده ۰/۸۴ در رتبه اول قرار دارد و دو شاخص دارایی‌ها و هزینه خانوار با ضریب اهمیت یکسان (۰/۰۸۱) در رتبه دوم قرار گرفته‌اند. نوری‌پور و دهکردی (۱۳۹۶) به بررسی وضعیت سرمایه‌های معیشت و پایداری آن‌ها در خانوارهای روستایی مورد مطالعه: بخش مرکزی شهرستان دنا پرداختند نتایج پژوهش نشان داد که در بین ۵ سرمایه معیشت، سرمایه اجتماعی، سرمایه انسانی و سرمایه فیزیکی از نظر پایداری در حد متوسط و سرمایه مالی و طبیعی در وضعیت ناپایداری بالقوه (ضعیف) قرار دارند. سجاسی قیداری و همکاران (۱۳۹۵) به سنجش سطح دارایی‌های معیشتی در مناطق روستایی با رویکرد معیشت پرداختند. یافته‌های پژوهش آن‌ها نشان داد سهم دارایی اجتماعی با میانگین رتبه ای ۳/۵۹ از دیگر دارایی‌های معیشت، بیشتر بوده‌است. سپس به ترتیب دارایی فیزیکی، دارایی مالی، دارایی نهادی و در رتبه‌ی آخر، دارایی انسانی با میانگین رتبه‌ای ۱/۱۱ قرار گرفت. موکیزا^۴ و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی به ارزیابی سرمایه‌های معیشتی پایدار جامعه برای اجرای فن آوری‌های جایگزین انرژی در اوگاندا پرداخته است نتایج نشان داد که در حال حاضر سرمایه اجتماعی و سرمایه مالی به ترتیب با ضرایب ۰/۴۸۲ و ۰/۴۶۰ توسعه یافته‌ترین سرمایه‌های معیشتی پایدار در اوگاندا هستند. ایمی^۵ کوانتی (۲۰۱۸) در پژوهشی به سنجش تاب‌آوری معیشت با رویکرد تاب‌آوری معیشت خانوارها پرداخته است. نتایج نشان داد که با استفاده از ارائه روش‌ها و الگوهای کارآمد و اثرگذار، یکی کردن تفکرات و مفاهیم در رابطه با تاب‌آوری معیشت، توجه به خانوارها و در مقیاس کوچک‌تر از کل جامعه، ارائه روش‌های تحلیل و تفسیر نتایج اقدامات تاب‌آوری معیشت و برجسته کردن دسترسی به دارایی‌ها می‌تواند به تاب‌آوری معیشت خانوارها کمک کرد. هوا^۶ و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی به بررسی نقش دارایی‌های معیشت در راهبردهای مناسب معیشت پرداختند. یافته‌های آن‌ها نشان داد دارایی‌های انسانی، طبیعی، مالی به طور قابل توجهی در راهبردهای معیشت تأثیر دارند. اکسو^۷ و همکاران (۲۰۱۵) در پژوهشی به بررسی راهبردهای معیشت خانوار وابسته به کشاورزی در سکونتگاه‌های کوهستانی پرداختند. نشان داد که متغیرهای تحصیلات، تعداد اعضای خانوار، سن سرپرست خانوار و تعداد کارگران خانوار و شبکه‌های اجتماعی رسمی و غیر رسمی تأثیر معناداری بر معیشت خانوار داشته‌است.

¹ Living

² Capabilities

³ Activities

⁴ Nicholas Mukisa

⁵ Amy Quandt

⁶ Hua

⁷ Xu

روش پژوهش

این تحقیق از نوع کاربردی و روش آن توصیفی-تحلیلی است. برای گردآوری اطلاعات در بخش نظری از روش اسنادی و در بخش میدانی از روش پیمایش مبتنی بر پرسشنامه بهره گرفته شده است. در بخش نظری به مرور منابع موجود از جمله کتب، مقالات، گزارش‌های فارسی و لاتین پرداخته شد که در نهایت ابعاد و شاخص‌های مورد استفاده در این پژوهش بدست آمد (جدول ۱). در بخش میدانی نیز پرسشنامه‌ای در طیف پنج گزینه‌ای لیکرت در اختیار جامعه نمونه قرار گرفت.

جدول ۱

ابعاد و شاخص‌ها به تفکیک سرمایه‌های پنج‌گانه معیشت پایدار

ابعاد	شاخص	متغیر
سرمایه‌های انسانی	سلامت	امکانات و وسایل بهداشتی، مصرف هفتگی مواد پروتئینی، رضایت از وضعیت تغذیه، توان تأمین و پرداخت هزینه‌های بهداشت و درمان، سلامت نیروی کار، مصرف میوه و سبزیجات، کیفیت بهداشتی مسکن، دفع زباله و فاضلاب
	مهارت	مهارت شنلی، تنوع مهارت‌های شنلی، توان بازاریابی محصولات، سطح تحصیلات، باسوادی زنان، امکانات تحصیلی، بهره‌گیری از رسانه‌ها و نوآوری‌های جدید
سرمایه‌های اجتماعی	نوآوری	علاقه به انجام کارهای جدید، لذت بردن از ساخت چیزهای جدید، ابتکار در ساخت چیزهای مختلف، علاقه به انجام کارهای غیرمعمول
	مشارکت اجتماعی	همکاری در فعالیت‌های عمرانی روستا، مشارکت در تصمیم‌گیری‌های روستا، انجام فعالیت‌های اقتصادی مشترک، انتقال تجربیات کاری به یکدیگر، مشارکت در امور خیریه، مشارکت در امور آموزشی و پرورشی
سرمایه‌های اجتماعی	انسجام اجتماعی	نزاع و دسته‌کشی‌های طایفه‌ای در روستا، اختلاف‌های سیاسی و خطی بین اهالی روستا، بگو و مگو اهالی روستا بر سر مسائل جزئی، رفت و آمد و پرس و جو از احوال یکدیگر در بین اهالی، کمک به یکدیگر در مواقع گرفتاری
	اعتماد اجتماعی	قابل اعتماد بودن مردم، اعتماد به اعضای خانواده خود، اعتماد به دوستان، اقوام و آشنایان خود، امانت وسایل کار خود به دیگران، قرض دادن به دیگران در صورت توانایی
سرمایه‌های اجتماعی	هنجار اجتماعی	احترام به قوانین موجود در روستا از قبیل رعایت نظافت روستا، عدم مزاحمت برای روستاییان، التزام به نظام عرفی روستا، احترام به سنت‌ها از قبیل آداب و رسوم محلی، پوشیدن لباس محلی
	شبکه اجتماعی	امکان کمک گرفتن از همسایگان در انجام فعالیت‌ها، حساب روی کمک همسایه‌ها در هنگام داشتن مشکل مالی، رفت و آمد با همسایگان، حساب روی کمک دوستان در هنگام داشتن مشکل مالی، حساب روی کمک خانواده در هنگام داشتن مشکل مالی
سرمایه‌های مالی	درآمد و هزینه	میانگین درآمدهای خانوار از شغل اصلی و فرعی، متوسط هزینه
	دسترسی به وام	دسترسی به وام و اعتبارات بانکی، توانایی بازپرداخت وام، استفاده از وام برای ایجاد کسب و کار
سرمایه‌های فیزیکی	خدمات و امکانات	دسترسی به زیرساخت‌های حمل و نقل، اسکان و اقامت و مراکز تفریحی، دسترسی به امکانات آموزشی، مراکز و خانه بهداشت‌ها، تعمیرگاه، دسترسی به انواع انرژی (آب، برق، گاز)، آنتن دهی موبایل و دسترسی به اینترنت، مغازه‌های فروش محصولات
	ماشین‌آلات زمین‌های کشاورزی و دامداری	ماشین شخصی، ابزارآلات کشاورزی (تراکتور، کمباین، موتوربرق و...)، حاصلخیزی زمین‌های کشاورزی، رونق دامداری
سرمایه‌های طبیعی	مسکن	نحوه‌ی ساخت، نوع مالکیت، جنس مصالح، جنس سقف، جنس کف
	زمین	وضعیت زمین زراعی و باغ تحت مالکیت، آب شویی و فرسایش خاک زمین‌های زراعی و باغی، استفاده از کود حیوانی در فعالیت‌های کشاورزی، توجه روستاییان به انجام شخم حفاظتی، استقبال و توجه کشاورزان به پروژه‌های یکپارچه‌سازی و تسطیح اراضی، رعایت تناوب زراعی توسط کشاورزان، استفاده از شخم عمود بر شیب
سرمایه‌های طبیعی	پوشش گیاهی	تنوع پوشش گیاهی در منطقه از جمله مراتع و وجود گیاهان مختلف و متنوع در آن، استفاده از چوب درختان برای سوخت، استفاده از مراتع برای جمع‌آوری گیاهان دارویی و چرای دام
	آب	دسترسی به آب زیرزمینی و چاه، دسترسی به آب رودخانه و چشمه، آلودگی آب

برگرفته از: Belcher, 2012:5; محمدی و همکاران, 1999:1397; Ellis, 2000: Turton, 2000: Morse, 2013, نوری پور و دهکردی, 1396

جامعه آماری این پژوهش را سرپرستان خانوار روستاهای دهستان دشتویل شهرستان رودبار، تشکیل می‌دهند. دهستان دشتویل طبق آخرین سرشماری (۱۳۹۵) دارای ۲۴ روستا بوده که براساس نمونه‌گیری مکانی (این نوع نمونه‌گیری بیشتر برای مطالعه پدیده‌ها و ویژگی‌های مکان‌ها و نواحی جغرافیایی مورد استفاده قرار می‌گیرد) و توجه به حجم جمعیت و موقعیت جغرافیایی (کوهستانی بودن) روستاها تعداد ۱۲ روستا به عنوان نمونه انتخاب شد. در ادامه برای تعیین حجم نمونه ابتدا از فرمول کوکران و سپس با اعمال روش تصحیح، از میان ۱۱۳۵ خانوار (طبق سرشماری سال ۱۳۹۵) تعداد ۱۳۳ خانوار به عنوان حجم نمونه تعیین شدند. با مشخص شدن تعداد پرسشنامه‌های توزیعی هر روستا با روش طبقه‌بندی، پرسشنامه‌ها به روش تصادفی ساده در میان سرپرستان خانوار روستاهای مورد مطالعه توزیع شد (جدول ۲).

جدول ۲

ویژگی‌های جمعیتی و تعداد نمونه در روستاهای مورد مطالعه

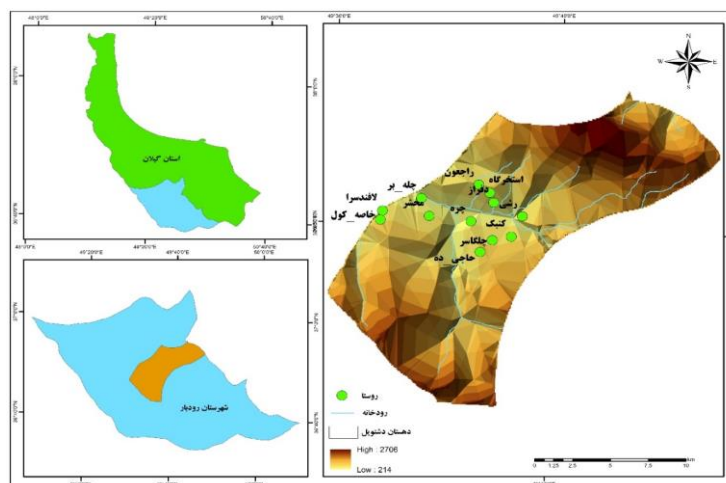
ردیف	نام روستا	خانوار	جمعیت	تعداد نمونه
۱	استخرگاه	۵۹	۱۸۵	۷
۲	چره	۱۴۲	۴۳۰	۱۷
۳	چلگاسر	۱۸۲	۵۴۱	۲۱
۴	چله‌بر	۵۱	۱۴۷	۶
۵	حاجی‌ده	۴۶	۱۰۵	۵
۶	خاصه‌کول	۱۴۱	۴۱۱	۱۶
۷	دفراز	۹۴	۳۰۴	۱۱
۸	راجعون	۸۵	۲۲۳	۱۰
۹	رشی	۲۳۲	۶۹۶	۲۸
۱۰	لافندسرا	۴۲	۱۰۱	۵
۱۱	گنیک	۵۰	۱۴۲	۶
۱۲	مخشیر	۱۱	۳۴	۱
مجموع		۱۱۳۵	۳۳۱۹	۱۳۳

منبع: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵

برای تعیین روایی صوری و محتوایی (اعتبار) ابزار پژوهش از طریق تأیید آگاهان، کارشناسان و خبرگان استفاده شد و پایایی پرسشنامه نیز از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰/۷۱۱ که نشان از پایایی قابل قبول پرسشنامه‌ها و همبستگی درونی پاسخ‌ها داشت، محاسبه شد. جهت تحلیل ابعاد یا سرمایه‌های معیشتی از آزمون T تک نمونه‌ای، و به منظور رتبه بندی ابعاد و شاخص‌های پژوهش در روستاهای مورد مطالعه از آزمون فریدمن و اولویت‌بندی و رتبه‌بندی روستاها در برخورداری از سرمایه‌های معیشتی از مدل تاپسیس استفاده شده است. جهت نمایش پراکندگی فضایی بنیان‌های معیشتی روستاهای مورد مطالعه از روش تحلیل فضایی کریجینگ استفاده شده است. برای تحلیل داده‌ها نیز از نرم‌افزار Arc GIS، SPSS و Excel استفاده شده است.

قلمرو جغرافیایی پژوهش

دشتویل نام یکی از دهستان‌های بخش رحمت‌آباد و بلوکات شهرستان رودبار است که بین ۳۶ درجه و ۴۳ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۹ درجه و ۲۷ دقیقه تا ۴۹ درجه و ۴۲ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار گرینویچ واقع است. براساس سرشماری سال ۱۳۹۵ این دهستان شامل ۲۴ روستای دارای سکنه بوده و دارای ۴۹۲۷ نفر جمعیت است. ارتفاع سکونتگاه‌های این دهستان از سطح دریا از ۱۴۵ متر تا ۷۴۰ متر متغیر است. با توجه به کوهستانی بودن منطقه شغل اصلی اکثر ساکنان روستاهای این دهستان دامداری است.



شکل ۱. نقشه موقعیت دهستان دشتویل در کشور، استان گیلان و شهرستان رودبار
برگرفته از: سازمان برنامه و بودجه استان گیلان (۱۳۹۵)

یافته‌ها و بحث

نتایج بدست آمده از آمارهای رسمی و همچنین مطالعه میدانی در راستای بررسی وضع موجود بنیان‌های معیشتی در محدوده مورد مطالعه، به طور کلی نشان می‌دهد با توجه به شرایط جغرافیایی و این که اغلب نقاط روستایی در موقعیت کوهستانی و کوهپایه‌ای واقع شده‌اند، فعالیت‌های دامداری و کشاورزی عنصر اصلی تأمین معیشت مردم منطقه بوده به طوری که تعداد دام‌سنگین ۱۱۶۴۱ راس، دام‌سبک ۳۶۲۹ راس، ماکیان و طیور نیز ۲۴۳۱۵۰ قطعه است، سایر فعالیت‌های کشاورزی همچون زراعت و باغداری نیز به عنوان عناصر مهم تأمین معیشت ساکنان محدوده مورد مطالعه است به طوری که طبق اطلاعات و داده‌های موجود از سرشماری کشاورزی (۱۳۹۳) مجموع زمین‌های کشاورزی دهستان دشتویل ۱۸۱۵ هکتار است. فعالیت‌های یاد شده به علت عدم توجه اقتصادی (افزایش هزینه‌های تولید و کاهش سودآوری) در چند سال اخیر رو به افول بوده و انجام فعالیت‌های خدماتی (فروشنده‌گی، کار روزمزد، خدمات گردشگری) در حال افزایش است. در جریان مصاحبه‌های صورت گرفته با ساکنین روستاهای مورد مطالعه مشخص شد درآمد حدودی آن‌ها بین ۱۰,۰۰۰,۰۰۰ تا ۲۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال است که با توجه به بالا رفتن هزینه‌های جاری و مخارج زندگی از نظر مالی دچار مشکلات عدیده‌ای هستند. از طرفی مسائل اقتصادی باعث رونق بورس بازی زمین و فروش املاک و مستغلات روستاییان منطقه شده است، رشد اقتصاد غیرمولد و درآمدزایی روستاییان منطقه از این راه باتوجه به نابسامانی‌های موجود روبه افزایش است. ضعف زیرساخت‌ها (نامناسب بودن راه‌های دسترسی، ضعف شبکه برق سراسری، کمبود آب آشامیدنی، کمبود امکانات رفاهی و...) در منطقه مورد مطالعه نیز از جمله مسائل مشهود در روستاهای مورد مطالعه است. در ادامه جهت تحلیل بنیان‌های معیشتی روستاهای مورد مطالعه دهستان دشتویل و تحلیل تفاوت بین ابعاد معیشت‌پایدار از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شده است. میانگین حد متوسط در این آزمون برابر با ۳ است. لذا ابعاد دارای میانگین کمتر از ۳ در وضعیت نامطلوب و ابعاد با میانگین بالاتر از ۳ در وضعیت مطلوب قرار دارند. همچنین نتایج این آزمون در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی‌دار است. نتایج کلی آزمون t تک نمونه‌ای و میانگین کل به دست آمده برای ابعاد (سرمایه‌های معیشتی) برابر با ۲/۸۶۳ است. با توجه به کمتر بودن عدد بدست آمده از مقدار میانگین ثابت تعیین شده، می‌توان بیان کرد که وضعیت کلی بنیان‌های معیشتی روستاهای مورد مطالعه با توجه به ابعاد مورد بررسی در وضعیت نامطلوب قرار دارد. همچنین تحلیل میانگین عددی براساس آزمون t تک نمونه‌ای نشان داد که ابعاد سرمایه طبیعی و سرمایه اجتماعی به ترتیب با میانگین ۳/۳۱۶ و ۳/۱۷۸ در وضعیت مطلوب و سایر ابعاد در وضعیت نامطلوب قرار دارند (جدول ۳).

جدول ۳

نتایج آزمون T تک نمونه‌ای برای تحلیل بنیان‌های معیشتی دهستان دشتویل

فاصله اطمینان ۹۵ درصد		تفاوت میانگین	سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار t	میانگین	ابعاد
کران بالا	کران پایین						
۳/۳۱۶	۳/۰۶۴	۳/۱۹۰	۰/۰۰۰	۱۳۲	۵۰/۰۲۷	۳/۳۱۶	سرمایه طبیعی
۲/۹۰۱	۲/۶۳۶	۲/۷۶۸	۰/۰۰۰	۱۳۲	۴۱/۳۹۵	۲/۹۰۱	سرمایه فیزیکی
۳/۱۷۸	۲/۷۸۷	۲/۹۸۲	۰/۰۰۰	۱۳۲	۳۰/۱۵۱	۳/۱۷۸	سرمایه اجتماعی
۲/۴۹۵	۲/۳۵۲	۲/۴۲۴	۰/۰۰۰	۱۳۲	۶۷/۰۶۲	۲/۴۹۵	سرمایه انسانی
۲/۴۲۳	۲/۳۰۹	۲/۳۶۶	۰/۰۰۰	۱۳۲	۸۱/۸۱۴	۲/۴۲۳	سرمایه مالی
۲/۸۶۳	۲/۶۳۰	۲/۷۴۶	۰/۰۰۰	۱۳۲	۵۴/۰۹۰	۲/۸۶۳	جمع

میانگین ثابت: ۳

پس از بررسی تفاوت میانگین‌ها از طریق آزمون T تک نمونه‌ای در این بخش برای رتبه بندی ابعاد (سرمایه‌های معیشتی) و سهم هر یک در روستاهای مورد مطالعه از آزمون فریدمن استفاده شده است. جدول ۴ نشان می‌دهد بین میانگین رتبه‌ای ابعاد، تفاوت معنی‌دار وجود دارد. به عبارت دیگر چون سطح معناداری برابر با ۰/۰۰ شده که کوچک‌تر از سطح معنی‌داری ۰/۰۵ است نتیجه می‌گیریم که بین سوالات پرسشنامه به لحاظ اهمیت، تفاوت معنی‌دار وجود دارد و از دیدگاه پاسخگویان، این سوالات از ارزش و اهمیت یکسان برخوردار نیستند. در این زمینه که دارایی‌های معیشتی در روستاهای مورد مطالعه برابر نیستند، جمعه‌پور و احمدی (۱۳۹۰)، سجاسی‌قیداری و همکاران (۱۳۹۵)، محمدی و همکاران (۱۳۹۷) نیز در پژوهش خود به نتایج مشابهی دست یافتند.

جدول ۴

آماره فریدمن برای رتبه بندی سهم ابعاد (سرمایه های معیشتی) در روستاهای مورد مطالعه

کای اسکونر	درجه آزادی	سطح معناداری
۱۲۷/۲۵	۴	۰/۰۰۰

نتایج بدست آمده از رتبه‌بندی ابعاد حاکی از آن است که بعد سرمایه طبیعی با میانگین رتبه‌ای ۴/۱۹ بیشترین سهم را در بین روستاهای مورد مطالعه داشته و در رتبه اول قرار دارد. پس از آن بعد سرمایه اجتماعی با میانگین رتبه‌ای ۳/۰۹ در جایگاه دوم و بعد سرمایه فیزیکی نیز با میانگین رتبه‌ای ۳/۰۲ در جایگاه سوم قرار گرفته است. همچنین ابعاد سرمایه انسانی و مالی به ترتیب با میانگین رتبه‌ای ۲/۴۲ و ۲/۳۶ در رتبه‌ای چهارم و پنجم قرار گرفتند.

جدول ۵

نتایج آزمون فریدمن برای رتبه بندی سهم ابعاد (سرمایه های معیشتی) در روستاهای مورد مطالعه

رتبه نهایی	بعد	میانگین	میانگین رتبه ای	حداقل	حداکثر
۱	سرمایه طبیعی	۳/۱۹	۴/۱۹	۲/۱۱	۵
۳	سرمایه فیزیکی	۲/۷۶	۳/۰۲	۱/۹۳	۳/۹
۲	سرمایه اجتماعی	۲/۹۸	۳/۰۹	۱/۵۸	۴/۶
۴	سرمایه انسانی	۲/۴۲	۲/۵۱	۱/۵۲	۳/۳
۵	سرمایه مالی	۲/۳۶	۲/۱۹	۱/۶۳	۳/۰۲

در ادامه از آزمون فریدمن جهت رتبه بندی سهم هریک از شاخص‌ها در بین روستاهای مورد مطالعه بهره گرفته شد که نتیجه آزمون باتوجه به سطح معناداری بدست آمده نشان داد که رابطه معنادار است (جدول ۴).

جدول ۶

آماره فریدمن برای رتبه بندی سهم شاخص‌ها در روستاهای مورد مطالعه

کای اسکونر	درجه آزادی	سطح معناداری
۱۰۴۹/۳۶	۱۵	۰/۰۰۰

جدول ۷

نتایج آزمون فریدمن برای رتبه بندی سهم شاخص‌ها در روستاها مورد مطالعه

رتبه نهایی	شاخص	میانگین	میانگین رتبه ای	کمترین	بیشترین
۳	آب	۲/۶۳	۱۱/۶۷	۱/۸۸	۳/۳۸
۴	هنجار اجتماعی	۲/۶۲	۱۱/۶۵	۲/۲۹	۳
۱۴	نوآوری	۲/۰۴	۶/۱۶	۱/۵۰	۲/۲۵
۱۲	سلامت	۲/۰۸	۶/۶۵	۱/۶۷	۲/۶۷
۱	پوشش گیاهی	۳/۳۵	۱۴/۸۴	۲/۴۰	۴/۴
۱۱	خدمات و امکانات	۲/۰۹	۶/۸۵	۱/۱۷	۳
۱۶	دسترسی به وام	۱/۴۳	۲/۰۹	۱	۲/۸۰
۲	زمین	۲/۷۸	۱۲/۰۳	۲	۳/۶
۱۰	مسکن	۲/۱۰	۶/۸۵	۱/۵	۳
۹	ماشین آلات، زمین کشاورزی و دامداری	۲/۲۵	۸/۳۰	۱	۳/۳۳
۸	انسجام اجتماعی	۲/۳۹	۹/۲۸	۱/۵	۳/۲۵
۷	اعتماد اجتماعی	۲/۴۰	۹/۵۷	۱/۶۷	۴/۳۳
۱۵	درآمد و هزینه	۱/۵۹	۲/۶۸	۱/۲	۳
۵	مشارکت اجتماعی	۲/۵۱	۱۰/۷۰	۱/۵۷	۳
۶	شبکه اجتماعی	۲/۶۱	۱۰/۴۰	۱	۴
۱۳	مهارت	۱/۹۸	۶/۲۷	۱	۳

نتایج بدست آمده از رتبه بندی شاخص‌ها حاکی از آن است که شاخص پوشش گیاهی با میانگین رتبه‌ای ۱۴/۸۴ بیشترین سهم را در بین روستاهای مورد مطالعه داشته و در رتبه اول قرار دارد. پس از آن شاخص زمین با میانگین رتبه‌ای ۱۲/۰۳ در جایگاه دوم و شاخص آب نیز با میانگین رتبه‌ای ۱۱/۶۷ در جایگاه سوم قرار گرفته است. سایر شاخص‌ها همانطور که در جدول ۶ به نمایش درآمده است در رتبه‌های چهارم تا شانزدهم قرار گرفتند.

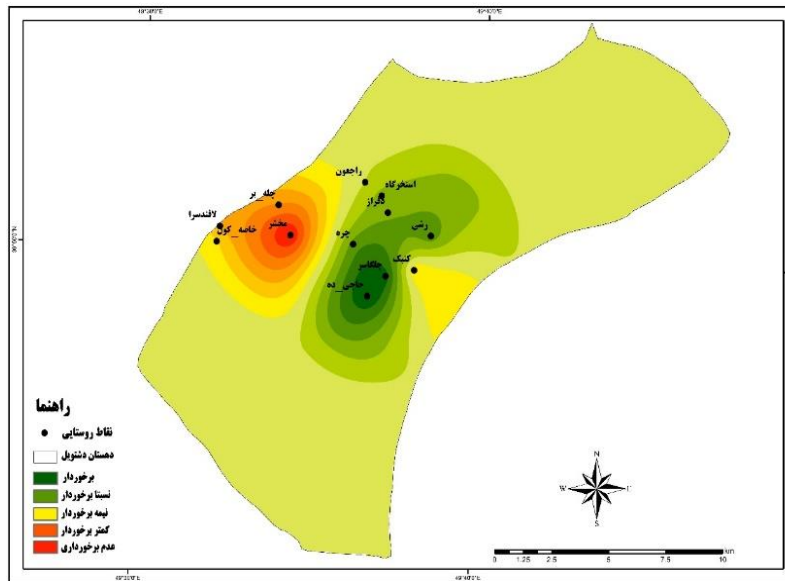
در ادامه جهت تجزیه و تحلیل داده‌های بدست آمده و همچنین برای اولویت‌بندی و رتبه بندی روستاهای مورد مطالعه براساس سهم هریک در برخورداری از بنیان‌های معیشتی، از مدل تاپسیس استفاده شد. نتایج نهایی بدست آمده در ۱۲ روستای کوهستانی از لحاظ برخورداری از سرمایه‌های معیشتی نشان داد که روستای چلگاسر با ضریب ۰/۷۱ در جایگاه نخست بیشترین میزان برخورداری قرار دارد. همبستگی بالای اجتماعی و برخورداری از سرمایه‌های طبیعی بالقوه در این روستا از علل برتر بودن نسبت به سایر روستاها است. همچنین روستاهای خاصه‌کول و رشی با ضرایب ۰/۶۸، ۰/۶۶ در رتبه‌های دوم و سوم قرار گرفتند. سایر روستاهای مورد بررسی همچون راجعون با ضرایب ۰/۶۳، استخرگاه ۰/۶۰، دفرز ۰/۵۹، حاجی ده ۰/۵۵، چله ۰/۵۳، چله بر ۰/۴۶، لافندسرا ۰/۳۷، گنیک ۰/۳۱ و مخشر ۰/۲۵ در رتبه های چهارم تا دوازدهم قرار دارند (جدول ۶).

جدول ۸

نتایج رتبه بندی روستاهای مورد مطالعه براساس سهم آن از بنیان‌های معیشتی با استفاده از مدل تاپسیس

رتبه نهایی	ضریب	روستا
۷	۰/۵۲	دفرز
۲	۰/۶۸	حاجی‌ده
۵	۰/۵۹	چره
۴	۰/۶۲	راجعون
۱	۰/۷۱	چلگاسر
۱۲	۰/۲۵	مخشر
۸	۰/۴۸	خاصه‌کول
۶	۰/۵۵	استخرگاه
۳	۰/۶۶	رشی
۹	۰/۴۱	چله‌بر
۱۰	۰/۳۶	لافندسرا
۱۱	۰/۲۹	گنیک

باتوجه به یافته‌های بدست آمده از آزمون‌های آماری و مشخص شدن سهم هر یک از روستاها در بهره‌مندی از سرمایه‌های معیشتی و رتبه‌بندی روستاهای مورد مطالعه، در این بخش برای تحلیل فضایی بنیان‌های معیشتی در سطح نواحی روستایی دهستان دشتویل با استفاده از روش دورن‌یابی کریجینگ اقدام شد. ضرایب بدست آمده از ۱۲ روستای مورد مطالعه براساس بعد فضایی به سایر پهناهای فضایی دهستان دشتویل تعمیم داده شده است. و در نهایت وضعیت کلی بنیان‌های معیشتی نواحی روستایی دهستان دشتویل مشخص شده است. طبق نتایج بدست آمده از روش دورن‌یابی کریجینگ بنیان‌های معیشتی در روستاهای کوهستانی دهستان دشتویل در وضعیت متعادل نبوده و پهنا فضایی که در قسمت‌های غربی این دهستان قرار گرفته عدم برخورداری را نشان می‌دهد. پهنا فضایی که در قسمت‌های شرقی این دهستان قرار گرفته است از نظر برخورداری از دارایی‌های معیشتی در وضعیت مناسبی قرار گرفته است. در این بین پهناهایی که به رنگ زرد هستند نشان دهنده حد متوسطی از برخورداری است که باز هم در قسمت‌های غربی این دهستان بیشتر دیده می‌شوند. روستاهای چلگاسر و حاجی ده که در پهنا فضایی جنوبی واقع شده‌اند وضعیت مساعدی در زمینه برخورداری از سرمایه‌های معیشتی دارند و روستاهای رشی، چره، استخرگاه، دفرز و راجعون جز روستاهای نسبتاً برخوردار در این پهنا محسوب می‌شوند. روستاهای گنیک از پهنا فضایی جنوبی و روستای خاصه‌کول در پهنا فضایی شمالی در وضعیت نیمه‌برخوردار هستند. روستاهای چله بر و لافندسرا در وضعیت نیمه‌برخوردار و در نهایت روستای مخشر در وضعیت عدم برخورداری قرار گرفته است (شکل ۲).



شکل ۲. نقشه پراکنش فضایی سرمایه‌های معیشتی در بین روستاها مورد مطالعه

نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف تحلیل فضایی بنیان‌های معیشتی سکونتگاه‌های کوهستانی واقع در دهستان دشتویل در شهرستان رودبار انجام شده است. نتایج آزمون T تک نمونه‌ای نشان داد که ابعاد (سرمایه‌های معیشتی) در دهستان مورد مطالعه به طور کلی در وضعیت نامطلوب است. از بین ابعاد مورد بررسی بعد سرمایه طبیعی و بعد سرمایه اجتماعی در وضعیت مطلوب قرار دارند. نتایج رتبه‌بندی ابعاد مورد استفاده در این پژوهش با استفاده از آزمون فریدمن مشخص نمود که بعد سرمایه طبیعی در رتبه نخست و پس از آن بعد سرمایه اجتماعی و سرمایه فیزیکی قرار دارند. نتایج رتبه‌بندی شاخص‌های مورد مطالعه توسط آزمون فریدمن نیز حاکی از آن است که شاخص پوشش گیاهی، آب و زمین در رتبه‌های اول تا سوم هستند. اولویت بندی روستاهای مورد مطالعه طبق مدل تاپسیس هم منجر به این نتیجه شد که روستاهای چلگاسر، حاجی ده و رشی در رتبه‌های اول تا سوم و در وضعیت بهتری نسبت سایر روستاها قرار دارند. در نهایت نتیجه حاصل از تحلیل فضایی بنیان‌های معیشتی در روستاهای مورد مطالعه با استفاده از روش کریجینگ نشان دهنده وجود اختلافات فضایی در توزیع دارایی‌های معیشتی بین روستاهای مورد مطالعه بوده است. روستاهایی که در پهنه فضایی شرق دهستان دشتویل واقع شده‌اند برخوردار هستند اما روستاهای واقع در پهنه غرب این دهستان عمدتاً در وضعیت عدم برخوردارگی و یا نیمه‌برخوردارگی قرار دارند. که از دلایل این امر با توجه به نتایج بدست آمده از آزمون‌ها و همچنین مطالعات میدانی می‌توان به مطلوبیت وجود سرمایه‌های طبیعی و اجتماعی در این روستاها، به واسطه غنای ذخایر طبیعی، انسجام و مشارکت اجتماعی بالا، قرارگیری در مسیر اصلی دشتویل به سمت بره‌سر و جمعیت بالای این روستاها نسبت به روستاهای واقع در پهنه فضایی غربی دانست. با توجه به آنچه بیان شد می‌توان نتیجه گرفت که در بنیان‌های معیشتی روستاهای کوهستانی واقع در دهستان دشتویل خلا سرمایه‌های فیزیکی، انسانی و مالی وجود دارد. در بررسی علل وجود این نقصان می‌توان به دلایلی همچون محدود بودن گزینه‌های معیشتی، کسب درآمد و گذران زندگی از طریق روش‌های سنتی (وابستگی به دام، کشاورزی محدود، اقتصاد تک‌محصولی) اشاره کرد. از طرف دیگر سیاست‌ها و برنامه‌های اتخاذ شده در راستای توسعه نواحی روستایی واقع در کوهستان نیز چندان مساعد نبوده و در چرخه زندگی و در نهایت تقویت بنیان‌های معیشتی ساکنان آن موثر واقع نشده است. تداوم این روند، تفاوت‌ها در بنیان‌های معیشتی را شدت بخشیده و ماندگاری جمعیت را در این نواحی با مشکل روبه‌رو می‌سازد. از این رو، توجه به برنامه‌ریزی منطقی و سیستمی در جهت تقویت بنیان‌های معیشتی در این نواحی که در آن نگرش‌ها بر اساس راهبردهای منطقی و علمی استوار باشد، جهت دستیابی به معیشت پایدار در سطح روستاهای این دهستان، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است.

منابع

اسحاقی میلاسی، فاطمه و محمودی، بیت الله. (۱۳۹۷). ارزیابی و اولویت‌بندی معیارها و شاخص‌های معیشت پایدار روستایی ایران با استفاده از روش دلفی. *راهبردهای توسعه روستایی*، ۵(۲)، ۲۱۷-۲۳۳.

- جمعه پور، محمود، کیومرث، نرگس. (۱۳۹۱). بررسی اثرات گردشگری در دارایی‌ها و فعالیت‌های معیشتی مردم در چارچوب معیشت پایدار گردشگری، مطالعه موردی روستای زیارت. *مطالعات مدیریت گردشگری*، ۷(۱۷)، ۷۳-۹۲.
- حیدری ساریان و کیل، عبدپور علیرضا (۱۳۹۸). عوامل بهبود معیشت پایدار روستایی از دیدگاه ساکنان محلی، مطالعه موردی: شهرستان اردبیل. *تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، ۱۹(۵۴)، ۴۶-۲۳.
- رکن الدین افتخاری، عبدالرضا، موسوی، سید محمد، پورطاهری، مهدی و فرج زاده اصل، منوچهر. (۱۳۹۳). تحلیل نقش تنوع معیشتی در تاب‌آوری خانوارهای روستایی در شرایط خشکسالی مطالعه موردی: مناطق در معرض خشکسالی استان اصفهان. *پژوهش‌های روستایی*، ۵(۳)، ۶۳۹-۶۶۲.
- سعیدی، عباس و حسینی حاصل، صدیقه. (۱۳۸۸). *شالوده مکانیابی و استقرار روستاهای جدید*. تهران: انتشارات شهیدی بنیاد مسکن انقلاب اسلامی.
- سجاسی قیداری، حمداله، صادقلو، طاهره و شکوری فرد، اسماعیل. (۱۳۹۵). سنجش سطح دارایی‌های معیشتی در مناطق روستایی با رویکرد معیشت پایدار (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان تایباد). *مجله پژوهش و برنامه ریزی روستایی*، ۵(۱)، ۲۱۵-۱.
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان گیلان. (۱۳۹۵). *سالنامه آماری استان گیلان*، معاونت آمار و اطلاعات.
- شرفی، زینب، نوری پور، مهدی، کرمی دهکردی، اسماعیل. (۱۳۹۶). بررسی وضعیت سرمایه‌های معیشت و پایداری آن‌ها در خانوارهای روستایی (مورد مطالعه: بخش مرکزی شهرستان دنا). *علوم ترویج و آموزش کشاورزی*، ۱۳(۲)، ۵۱-۷۰.
- صرافی، مظفر و شمسایی، مصطفی. (۱۳۹۳). چارچوب معیشت پایدار: راهبردی برای بقا و ارتقای خانوار در سکونتگاه‌های غیررسمی. *صفه*، ۲۴(۶۵)، ۷۹-۹۴.
- مطیعی لنگرودی، سید حسن. (۱۳۸۴). *برنامه ریزی روستایی با تأکید بر ایران*. چاپ دوم. مشهد: انتشارات جهاد دانشگاهی، مشهد.
- مطیعی لنگرودی، سیدحسن، قدیری معصوم، مجتبی، رضوانی، محمد رضا، نظری، عبدالحمید، صحنه، بهمن. (۱۳۹۰). تأثیر بازگشت مهاجران به روستاها در بهبود معیشت ساکنان (مطالعه‌ی موردی: شهرستان آق‌قلا). *پژوهش‌های جغرافیایی انسانی*، ۷۸(۴)، ۶۷-۸۴.
- مرکز آمار ایران. (۱۳۹۵). *سرشماری نفوس و مسکن، شهرستان رودبار در سال ۱۳۹۵*. تهران: مرکز آمار ایران.
- نوروزی، مرضیه و حیاتی، داریوش. (۱۳۹۴). سازه‌های مؤثر بر معیشت پایدار روستایی از دیدگاه کشاورزان استان کرمانشاه. *علوم ترویج و آموزش کشاورزی*، ۱۱(۱)، ۱۲۷-۱۴۴.
- هزارجریبی، جعفر و صفری شالی، رضا. (۱۳۸۸). بررسی رضایت از زندگی و جایگاه احساس امنیت در آن (مطالعه در بین شهروندان تهرانی). *انتظام اجتماعی*، ۱(۳)، ۷-۲۸.
- Belcher, B., Bastide, F., Castella, J. C., & Boissière, M. (2013). Development of a village-level livelihood monitoring tool: A case-study in Viengkham District, Lao PDR. *International Forestry Review*, 15(1), 48-59.
- Chambers, R., & Conway, G. (1992). *Sustainable rural livelihoods: practical concepts for the 21st century*. Institute of Development Studies (UK).
- Ellis, F. (2000). *Rural livelihoods and diversity in developing countries*. Oxford university press.
- Ellis, F., & Biggs, S. (2001). Evolving themes in rural development 1950s-2000s. *Development policy review*, 19(4), 437-448.
- Fouracre P. (2001). Transport and sustainable rural livelihoods. *Rural Travel and Transport Program*, 5(3a): 1-9.
- Hua, X., Yan, J., & Zhang, Y. (2017). Evaluating the role of livelihood assets in suitable livelihood strategies: Protocol for anti-poverty policy in the Eastern Tibetan Plateau, China. *Ecological Indicators*, 78, 62-74.
- Morse, S., & McNamara, N. (2013). The theory behind the sustainable livelihood approach. In *Sustainable livelihood approach* (pp. 15-60). Springer, Dordrecht.
- Mukisa, N., Zamora, R., & Lie, T. T. (2020). Assessment of community sustainable livelihoods capitals for the implementation of alternative energy technologies in Uganda–Africa. *Renewable Energy*, 160, 886-902.
- Quandt, A. (2018). Measuring livelihood resilience: The household livelihood resilience approach (HLRA). *World Development*, 107, 253-263.
- Turton, C. (2000). *The sustainable livelihoods approach and programme development in Cambodia*. London: Overseas Development Institute.

References

- Belcher, B., Bastide, F., Castella, J. C., & Boissière, M. (2013). Development of a village-level livelihood monitoring tool: A case-study in Viengkham District, Lao PDR. *International Forestry Review*, 15(1), 48-59.
- Chambers, R., & Conway, G. (1992). *Sustainable rural livelihoods: practical concepts for the 21st century*. Institute of Development Studies (UK).
- Ellis, F. (2000). *Rural livelihoods and diversity in developing countries*. Oxford university press.
- Ellis, F., & Biggs, S. (2001). Evolving themes in rural development 1950s-2000s. *Development policy review*, 19(4), 437-448.

- Eshaghi Milasi, F., Mahmoudi, B. (2018). Evaluation and prioritize of rural sustainable livelihoods indicators and criteria in iran by the Delphi method. *Journal of Rural Development Strategies*, 5(2), 217-232(IN PER) (In Persian).
- Fouracre P. (2001). Transport and sustainable rural livelihoods. *Rural Travel and Transport Program*, 5(3a): 1-9.
- Hua, X., Yan, J., & Zhang, Y. (2017). Evaluating the role of livelihood assets in suitable livelihood strategies: Protocol for anti-poverty policy in the Eastern Tibetan Plateau, China. *Ecological Indicators*, 78, 62-74.
- Heidari sarban V, Abdpour A. (2019). Factors Improvement of Sustainable livelihoods from the Perspective of Local People, Case Study: Ardabil County. *Journal of Applied researches in Geographical Sciences*, 19 (54) :23-46. (In Persian).
- Hezar Jaribi, J., & Safari Shali, R. (2009). Examining on Life Satisfaction And Its Position of Sense of Security (Case Study On). *Journal of Social Order*, 1(3), 7-28. (In Persian).
- jome pour, M., kiyumars, N. (2012). Investigation of tourism impact on the livelihood activities and assets of rural households, (case study: Zeeyarat village in Gorgan County). *Tourism Management Studies*, 7(17), 73-92. (In Persian).
- Morse, S., & McNamara, N. (2013). The theory behind the sustainable livelihood approach. In *Sustainable livelihood approach* (pp. 15-60). Springer, Dordrecht.
- Mukisa, N., Zamora, R., & Lie, T. T. (2020). Assessment of community sustainable livelihoods capitals for the implementation of alternative energy technologies in Uganda–Africa. *Renewable Energy*, 160, 886-902.
- Motiee Langroodi, S. H., Ghadiri Masuom, M., Rezvani, M. R., Nazari, A. H., & Sahneh, B. (2011). Effect of return migrants to rural residents in improving livelihoods:(The case study: Township of Aq Qala). *Human Geography Research*, 43(4), 67-84. (In Persian).
- Nourozi, M., Hayati, D. (2015). Factors Affecting Sustainable Rural Livelihoods as Perceived by Farmers in Kermanshah Province. *Iranian Agricultural Extension and Education Journal*, 11(1), 127-144. (In Persian).
- Quandt, A. (2018). Measuring livelihood resilience: The household livelihood resilience approach (HLRA). *World Development*, 107, 253-263.
- Roknedin eftekhari, A., Moosavi, S., Poortaheri, M., Farajzadeh Asl, M. (2014). Analysis of the role of livelihood diversity to rural household resilience in drought condition: case study of the drought exposed areas of Isfahan province. *Journal of Rural Research*, 5(3), 639-662. (In Persian).
- Sarafi, M., Shamsaei, M. (2014). Sustainable Livelihoods Framework A Strategy for Household Empowerment in an Informal Settlement, Islamabad Neighborhood, Tehran. *Soffeh*, 24(2), 79-94. (In Persian).
- Sojasi Qidari, H., Sadeqlu, T. & Shakourifard, E. (2016). Measuring the livelihood properties in rural areas using a sustainable livelihood approach (Case study: Rural areas of Taybad County). *Journal of Research & Rural Planning*, 5(1), 197-215. (In Persian).
- Sharafi, Z., Nooripour, M., Karamidehkordi, E. (2018). Assessing Livelihood Capitals and their Sustainability in Rural Households (the Case of the Central District of Dena County). *Iranian Agricultural Extension and Education Journal*, 13(2), 51-70. (In Persian).
- Turton, C. (2000). *The sustainable livelihoods approach and programme development in Cambodia*. London: Overseas Development Institute.

How to Cite:

Jalalian, H. & Hojjat Shamami, S. (2021). Spatial Analysis of Livelihood Foundations of Mountainous Rural Settlements (Case Study: Dashtvil District). *Geographical Engineering of Territory*, 5(2), 355-366.

ارجاع به این مقاله:

جلالیان، حمید، حجت شمامی، سیروس. (۱۴۰۰). تحلیل فضایی بنیان‌های معیشتی سکونتگاه‌های روستایی کوهستانی (مورد مطالعه: دهستان دشتویل). *مهندسی جغرافیایی سرزمین*، ۵(۲)، ۳۵۵-۳۶۶.